

Prof. dr hab. Mirosław Sadowski
mail: miroslaw.sadowski@uwr.edu.pl

Wrocław, 21 marca 2024 r.

Recenzja

rozprawy doktorskiej magistra Pawła Boruty *Dystrybucjonizm Hilaire Belloca i Gilberta Keitha Chestertona. Katolicka nauka społeczna przeciwko błędom kapitalizmu i socjalizmu*,
(Łódź 2023, s. 266).

1. *Temat pracy doktorskiej*

Wybór tematu dysertacji doktorskiej dokonany przez Pana mgra Pawła Borutę wydaje się być w pełni uzasadniony. Kwestia podjęta na łamach recenzowanej pracy nie doczekała się bowiem do tej pory całościowego i spójnego opracowania w polskim piśmiennictwie naukowym, a jeśli już była poruszana w pracach historyków doktryn politycznych, czy historyków Kościoła katolickiego lub badaczy myśli ekonomicznej to była traktowana za ledwie wycinkowo. Brakowało natomiast monografii poświęconej tej problematyce i analizującej ją w wyczerpujący sposób, albowiem istniejące opracowania i artykuły mają wyłącznie charakter przyczynkowski, odnosząc się jedynie do wybranych obszarów eksplorowanych przez *Hilaire Belloca* i *Gilberta Keitha Chestertona* nazywanych także, z racji wspólnej pracy *Chesterbelloc*. Znaczące dla myśli politycznej, a niekiedy nawet ekonomicznej koncepcje wspomnianego duetu uczonych są w Polsce zapomniane i niedoceniane pomimo ich znaczenia i doniosłości dla nauki współczesnej. Uważam zatem, że przedłożona przez Autora rozprawa świadczy o Jego umiejętności dokonania wyboru naukowo ważnego przedmiotu swoich rozważań i stanowi zarazem oryginalne opracowanie istotnego problemu badawczego, jak też przyczynia się do ewidentnego wypełnienia

luki, nie tylko w obszarze eksploracji nad rekonstrukcją poglądów analizowanych myślicieli na myśl

polityczną, ale także tworzy interesujący przyczynek do zgłębienia wiedzy na ten temat.

Kończąc ten punkt swoich rozważań, pragnę z całą stanowczością podkreślić, że Autor zrealizował podjęty temat, zaś treść rozprawy odpowiada jej celowi określonemu we wstępie.

2. Metoda badawcza i konstrukcja pracy

Odnosząc się do metody badawczej zastosowanej w rozprawie, już na wstępie chciałbym zauważyć, że drobnym mankamentem jest fakt, iż Autor w ogóle nie wypowiada się na temat metody naukowej, którą posługiwał się podczas pisania rozprawy doktorskiej a łatwo zauważyć, że korzystał z metody historyczno-opisowej i komparatystycznej.

Przyjęta przez Pana mgra Borutę konstrukcja pracy jest w pełni zasadna. Praca składa się z trzech rozdziałów, poprzedzonych obszerną częścią wstępną i opatrzonych zakończeniem. Część wstępna jest próbą, w pełni udaną moim zdaniem, przedstawienia założeń doktryny dystrybucjonizmu oraz wskazaniem tez pracy i stanu badań nad doktryną dystrybucjonizmu.

Rozdział pierwszy poddaje analizie kapitalizm, a szczególnie zajmuje się negatywnymi konsekwencjami ograniczeń w dostępie do własności prywatnej jakie występują w tym systemie społeczno-ekonomicznym. Zawarta jest w nim także ocena stosunku Chesterbelloc do zjawiska reformacji i jego negatywnego, zwłaszcza w kontekście moralności, wpływu na ustroj ekonomiczny. W konsekwencji, zdaniem tych uczonych kapitalizm jako system wewnętrznie sprzeczny doprowadzi do moralnego rozkładu społeczeństwa.

Rozdział drugi analizuje socjalizm, który, zdaniem autora dysertacji, jako naturalne następstwo kapitalizmu, poprzez próbę zniszczenia instytucji własności prywatnej prowadzi ostatecznie do powrotu ustroju niewolniczego właściwego cywilizacji pogańskiej. W konsekwencji realizacji praktycznej zasad socjalizmu powstanie wszechmocne państwo w służbie terroru.

Trzeci, ostatni rozdział ocenianej dysertacji traktuje o postulowanym, przez bohaterów rozprawy doktorskiej ustroju powszechnej własności prywatnej, ukazując elementarne znaczenie tej instytucji, inspiracje cywilizacyjne oraz potencjalne narzędzia do jego wprowadzenia i utrzymania.

Zawarte w całej rozprawie dociekania dotyczą analizy takich podstawowych kategorii jak własność, państwo oraz moralność/etyka, oraz relacji pomiędzy człowiekiem i całym

społeczeństwem. W podsumowaniu P. Boruta prezentuje w pełni zasadne i dobrze uargumentowane wnioski

końcowe.

Konstrukcja pracy przyjęta przez Doktoranta jest w pełni prawidłowa i logicznie spójna i dlatego zasługuje moim zdaniem na aprobatę.

Źródła i opracowania

Dokonany przez Autora wybór materiałów źródłowych i publikacji świadczy o dobrej orientacji w literaturze przedmiotu i umiejętności wyselekcjonowania pozycji przydatnych dla podjętego tematu. Należy zaznaczyć, iż Doktorant wykorzystał niemalże wszystkie istotne dla rozważanej problematyki prace i dokumenty źródłowe. Warto docenić tutaj przeprowadzoną przez niego kwerendę biblioteczną, która pozwoliła mu zgromadzić szereg interesujących i ważnych, mało do tej pory znanych na gruncie polskiej nauki prawa i myśli politycznej prac. Duża część analizowanych prac jest w Polsce niedostępna. Należy zatem wysoko ocenić wkład Autora w tej materii. Za szczególnie cenną uważam dokonaną przez autora analizę najważniejszych papieskich encyklik społecznych. Ich obszerna liczba świadczy o dobrej znajomości analizowanego tematu rozprawy w kontekście katolickiej nauki społecznej. Autor równie prawidłowo wybrał także najistotniejsze opracowania książkowe z zakresu katolickiej nauki społecznej.

Staranna bibliografia, świadczy na korzyść magistra Boruty i przekonuje o jego erudycji. W przypadku ewentualnego druku jego dysertacji doktorskiej, co uważam za wskazane, sugerowałbym skorzystanie z prac historyków ekonomii i ekonomistów krytykującymi zwłaszcza socjalizm konfrontacji ich ustaleń z poglądami Autora. Prac tego typu zabrakło mi w analizach Doktoranta przeprowadzonych w dysertacji, a mogłyby one stanowić ciekawy przyczynek do jego rozważań i

nie można wykluczyć, że pozwoliłoby na ugruntowanie lub osłabienie niektórych ustaleń sformułowanych w

rozprawie .

4. Strona formalna

Strona warsztatowa rozprawy nie budzi zastrzeżeń ani większych uwag krytycznych. Doktorant starannie i skrupulatnie wykonał swoją pracę od strony formalnej. Zarówno przypisy jak i bibliografia sporządzone są kompetentnie i w sposób prawidłowy, a szata graficzna charakteryzuje się starannością przejrzystością. Drobnym mankamentem są liczne błędy literowe, które czynią nieco irytującą lekturę zajmującego przecież tekstu.

5. Strona merytoryczna

Strona merytoryczna nie budzi uwag krytycznych. Autor wykazał, że w pełni można uznać go za dojrzałego badacza myśli politycznej, dysponującego dużą wiedzą z obszaru tej dziedziny nauki. Główną tezę ocenianej dysertacji jest stanowisko głoszące, że dystrybucjonizm, jako doktryna polityczno-prawna, wpisuje się swoją treścią w nurt politycznego myślenia katolickiej nauki społecznej. W mojej ocenie ta teza rozprawy została przez P. Borutę poddana bardzo wnikliwej analizie i została poparta trafnymi argumentami. Podzielałam stanowisko autora, że chociaż analizowani autorzy ze względów taktycznych rzadko odwoływali się wprost do dokumentów papieskich (w protestanckiej Anglii nie byłoby to rozsądnym posunięciem, ponieważ do grona ich współpracowników należeli nie tylko katolicy) to bez wątpienia ich twórczość nawiązuje do encykliki *Rerum novarum* ogłoszonej przez papieża Leona XIII w maju 1891 r. Również pewne punkty styżne z doktryną dystrybucjonizmu znajdziemy w nauczaniu papieża Piusa XI, a zwłaszcza w jego encyklice *Quadragesimo anno* ogłoszonej w czterdziestolecie *Rerum novarum*. Natomiast uważam za nie do końca trafną konstatację autora, którą przejmuję z pracy *Doktryna Polaków*, a zgodnie z którą “katolicka nauka społeczna jest uwspółcześnioną doktryną św. Tomasza (neotomizm) w klasycznym ujęciu Leona XIII wzbogacona koncepcjami personalistycznymi” (s. 235). Co do tezy, że dystrybucjonizm *Chesterbelloc*

wpisuje się swoją treścią w neotomizm zapoczątkowany przez Leona XIII (tu pełna zgoda), nie do

końca zgadzam się, z dalszą częścią tezy, że dystrybucjonizm odnosił się do personalizmu. Jak autor wskazał w rozprawie Belloc i Chesterton swoje koncepcje rozwijali do połowy lat trzydziestych XX stulecia, a później, ze względu na śmieć Chestertona ich aktywność zanika. Personalizm zaś to nurt w filozofii katolickiej, który pojawia się dopiero w latach trzydziestych ubiegłego wieku. I tutaj chciałbym zadać Doktorantowi pytanie: ~~jak~~ w jakim znaczeniu rozumie Pan relacje dystrybucjonizm – personalizm chrześcijański? Abstrahując od wskazanego pytania nie mam wątpliwości, że autor w przekonującym stopniu uzasadnił główną tezę swojej dysertacji doktorskiej.

Ciekawa a jednocześnie mocno dyskusyjna jest teza szczegółowa łódzkiego badacza głosząca, że dystrybucjonizm w swoim założeniu stanowi istotowo różną alternatywę ustrojową dla kapitalizmu i socjalizm, która w najlepszy sposób odpowiada potrzebom rzeczywistości ekonomicznej społeczeństw. Przyjmując za trafny pogląd autora zgodnie z którym istnieje społeczna potrzeba dla afirmacji własności i wolności ekonomicznej oraz, że dystrybucjonizm jest alternatywą dla materialistycznego postrzegania świata zabrakło mi falsyfikacji w duchu popperowskim wymienionych tez. Szkoda, że P. Boruta nie odniósł się do poglądów np. Fryderyka Augusta von Hayeka czy Ludwika von Missesa. Wymienieni autorzy również krytykowali socjalizm, ale afirmowali wolny rynek i własność prywatną. Zatem kolejne pytanie: ile socjalizmu i kapitalizmu w dystrybucjonizmie? Jak ponadto rozumieć zastrzeżenie Jana Pawła II wyrażone w encyklice *Sollicitudo rei socialis* z 30 grudnia 1987 r., że katolicka nauka społeczna nie jest trzecią drogą pomiędzy kapitalizmem a socjalizmem?

Tego typu rozważań zabrakło mi w dociekaniach zaprezentowanych przez Doktoranta na łamach jego dysertacji. Mam nadzieję, że mój niedosyt zostanie zaspokojony podczas publicznej obrony.

Pomimo powyższych uwag, bardziej natury polemicznej uważam, że mgr Boruta przekonująco wywiódł i trafnie uzasadnił swoją konstatację głoszącą, że bohaterowie jego rozważań powinni zająć bardziej zaszczytne miejsce w szeregu polskich opracowań dotyczących myśli politycznej, zwłaszcza w obszarze stale aktualnych, zagadnień dotyczących kwestii społeczno-ekonomicznych, a szczególnie własności prywatnej. Niektóre ich ustalenia są przecież ciągle aktualne w debacie publicznej i dlatego uważam, że warto badać i poznawać ich poglądy w wymienionych kwestiach, co w sposób zasadny dowodzi doniosłości podjętego przez Doktoranta tematu rozprawy doktorskiej. Szczególnie interesujące są dane statystyczne,

które Doktorant przytoczył w części wstępnej (w moim przekonaniu lepiej byłoby przenieść je do

podsumowania rozprawy), kapitalnie ukazują one bowiem, że także współcześnie kwestia powszechnego dostępu do własności i wolności ekonomicznej pozostaje tematem wymagającym uwagi. Ja wskazał doktorant “Raport wykonany na zlecenie międzynarodowej organizacji Oxfam w styczniu 2017 roku przedstawiał dane dowodzące, że od 2015 roku najbogatszy 1% populacji był właścicielem większego zasobu bogactwa niż reszta mieszkańców planety, a na moment publikacji osiem osób władała takim samym majątkiem, co najbiedniejsza połowa ludzkości. Tendencja do koncentracji kapitału nie uległa zmianie, czego dowodził analogiczny raport ze stycznia 2023 roku, z którego wynikało, że od 2020 roku najbogatszy 1% ludzkości zagarnął prawie dwie trzecie całego nowego bogactwa – niemal dwa razy więcej niż dolne 99% światowej populacji”.

Te dane jednoznacznie i dobitnie wskazują, że problematyka podjęta przez mgra P. Borutę jest wciąż aktualna, a jego rozważania nie dotyczą wyłącznie historii. Co dodatkowo przemawia za doniosłością zagadnień podjętych w dysertacji doktorskiej.

6. Podsumowanie

Konkludując, uważam, po pierwsze, że Doktorant wykazał się wiedzą z zakresu znajomości doktryny dystrybucjonizmu w koncepcjach Belloc’a i Chestertona. Magister P. Boruta w sposób rzeczowy i kompetentny poddał analizie i ocenie badane kwestie, chociaż niekiedy uczynił to w sposób nazbyt bezkrytyczny. Bibliografia wskazuje na dobrą znajomość literatury przedmiotu i głównych ujęć teoretycznych problematyki będącej przedmiotem rozprawy. Po drugie, dysertacja doktorska stanowi, w znacznym stopniu, rozwiązanie klarownie określonego zadania badawczego, jakim jest ukazanie poglądów *Chesterbelloc* na doktrynę dystrybucjonizmu w kontekście katolickiej nauki społecznej.

To wielowymiarowe ujęcie zaproponowane przez Doktoranta nie było zadaniem łatwym, a zostało przez P. Borutę udanie zrealizowane. Autor wykazał poprawność metodologiczną. Umiejętnie sformułował pytania badawcze i, poszukując odpowiedzi, wykorzystał szeroki repertuar narzędzi badawczych, jakkolwiek udzielone przez niego

WYDZIAŁ PRAWA, ADMINISTRACJI I EKONOMII**KATEDRA DOKTRYN POLITYCZNYCH I PRAWNYCH**

ul. Uniwersytecka 22-26

50-145 Wrocław

tel. +48 71 375 23 31 | +48 71 375 23 32

www.uni.wroc.pl

odpowiedzi nie zawsze spotkały się z moją pełną akceptacją. Baza źródłowa rozprawy nie budzi zastrzeżeń, a jej wartość podnoszą licznie przytaczane dokumenty źródłowe i materiały z okresu analizowanej epoki. Ponadto uważam, że w warstwie historyczno-opisowej oceniana dysertacja posiada niepodważalne wartości epistemiczne.

Wszystko to uzasadnia ocenę, że rozprawa doktorska mgra Pawła Boruty spełnia wymogi zawarte w art. 187 ustawy z 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2018, poz. 1668 z późn. zm.). Uważam, że stanowi ona podstawę ubiegania się o stopień naukowy doktora nauk prawnych. Wnoszę zatem o jej dopuszczenie do dalszego procedowania.

Mikołaj Pabuch